

MILYEN JÖVŐ VÁR A ROMÁKRA SZLOVÁKIÁBAN?

Integráció vagy asszimiláció

Absztrakt

Szlovákia azon államok közé tartozik, ahol a lakosság számához képest magas a romák létszáma, az 5,3 millió lakosból 480-520 ezer fő a roma származású ember. Szlovákiában csak 1999 óta van módjuk a cigányoknak magukat roma nemzetiségűnek vallani. Az 1991, 2001, 2011-es népszámlálásokkor a romák már dönthettek a hovatartozásukról, jelölhették magukat roma nemzetiségűnek, de ezzel a joggal kevesen éltek. A roma etnikumnak csak a 25%-a vallotta magát romának, a többségük szlováknak vagy magyarnak, így ezek a demográfiai adatok nem a valóságot tükrözik. Ettől lényegesebb pontosabb képet mutatnak az ún. *Atlas*-ok. Ezeknek az alkotói együtt dolgoztak a helyi szociális munkásokkal, akik jól ismerték az adott településen a helyi roma közösségeket. A Szlovákiában élő romáknak körülbelül a fele volt képes valamilyen szinten a társadalmi változásra és alkalmazkodásra a többségi társadalomhoz. A másik része a roma kisebbségnek izoláltan a város egyes részein vagy a szélén, vagy a városok mellett él. Ezeket a közösségeket a szociális és etnikai izoláció jellemzi, amely egyes esetekben eltérő lehet. A különböző mutatók szerint felosztották őket szegregáltra, szeparáltra, integrált-koncentráltra és integrált szóródottá. A 2003-as évtől kezdve az állam különböző szociális reformokat vezetett be. Az önkormányzatok is csatlakoztak az állam által indított reformokhoz. Különböző speciális projekteket készítenek a saját roma közösségeik számára, hogy a felzárkózásukat segítsék.

Abstract

Slovakia belongs those states with a high number of Romani in terms of population, from the population of about 5,3 million 480 to 520 thousand people have Romani origin. In Slovakia only since 1999 has the Gypsies been able to call themselves to be Roma. In the 1991, 2001 and 2011 censuses, the Romani could decide on their affiliation, they could be considered Roma citizens, but with this right only few people lived. Only 25% of the Roma ethnic group called themselves Roma,

the majority referred themselves to be Slovakian or Hungarian, so these demographic data do not reflect reality. The so-called 'Atlas'-es show a more significantly accurate picture. The creators of these worked together with the local social workers who knew the local Roma communities well in the given settlements. Approximately half of the Romani living in Slovakia were able to alter socially to some extent and adapt to the society's majority. The rest of the Roma minority live isolatedly in some parts of the city or on the edge of the city, or nearby the towns. These communities are characterized by social and ethnic isolation, which may in some specific cases be different. According to different indicators, they are divided into segregated, separated, integrated-focused and integrated scattered. Since the year 2003, the state has introduced various social reforms. Local governments have also joined the state-initiated reforms. They create various special projects for their own Roma communities in order to help their advancement.

„A kisebbségek a modern világ legrobbanékonyabb és legdinamikusabb társadalmi jelenségei”
(José Bengoa)

A *demokratikus-jogállami* politikai berendezésben a nemzetiségekhez tartozók, a kisebbségi egyének és közösségek jogokkal és kötelességekkel való felruházása, az őket érintő életviszonyok szabályozása, valamint a többség és kisebbség viszonyának rendezése különböző jogi formákba tömörülnek, amelyek együttesen egy adott ország nemzetiségi joganyagát képezik. Minden kisebbségre egyaránt alkalmazható jogi szabályozást érvényesíteni szinte lehetetlen a különböző etnikumok eltérő volta miatt, ezért a kisebbségi jogszabályozás a diszpozitív jogi szabályozást alkalmazza. Így amikor az emberi jogok védelméről van szó, a nemzeti kisebbségek védelme helyett az etnikai, vallási vagy nyelvi kisebbségek megjelölést alkalmazzák.¹ Szlovákiában az 1990-es évek második felében a romák helyzete súlyos politikai kérdéssé vált. Ennek egyik

¹ Majtényi – Vizi 2005:11.

előzménye a romák exodus volt, amelynek bel- és külpolitikai következményei lettek. Szlovákia ebben az időben a többi közép/kelet-európai állammal együtt az európai integrálódásra törekedett és így a romák kivándorlási hulláma, mely magával hozta a szlovák állampolgárokkal szembeni vízumkényszer bevezetését az egyes nyugat-európai országokba, súlyosan érintette Szlovákia külpolitikáját és belpolitikáját.² A többségi társadalomban a tömeges emigráció és az ennek következményekképpen bevezetett vízumkényszer negatív emóciókat váltott ki és romaellenes érzelmeket indított útjára. Ezért a kormányzatnak a kialakult helyzetben gyorsan kellett reagálnia.

Szlovákia azon államok közé tartozik, ahol az összlakosság arányához képest magas a romák létszáma. Az 5,3 millió lakossal rendelkező államban 480-520 ezer fő körüli a roma lakosság száma.³ A konkrét demográfiai adatok nem nyújtanak pontos képet a roma lakosság számáról, mivel azok jelentős többsége inkább szlovák vagy magyar nemzetiségűnek vallotta magát.⁴ A túlnyomó többség szlovák anyanyelvű és semmilyen roma dialektust nem beszél, körülbelül 150.000–180.000 azok száma, akik különböző roma nyelvet beszélnek és körülbelül 80.000 a magyar ajkú roma.⁵ Nyugat-Szlovákiában, Pozsonyban, valamint Közép-Szlovákiában szlováknak vagy magyarnak vallották magukat a romák. Kelet-Szlovákiában viszont nagy számban ruszinak vagy ukránnak.⁶ A Szlovák Statisztikai Hivatal⁷ szerint az 1991-es népszámlálási adatok alapján 80.627 fő vallotta magát roma nemzetiségűnek,⁸ a 2001-es népszámláláskor pedig 89.920 fő. 2001-ben 89.920 főből csak 59.174 vallotta a roma nyelvet anyanyelvének. Ez azt jelenti, hogy azok között is vannak roma anyanyelvűek, akik nem vallják magukat roma nemzetiségűeknek.⁹ A 2011-es népszámlálási adatok

2 Šuvada 2015:31-38.

3 A roma szervezetek becslése szerint. A jelenlegi romaügyi kormánybiztos (Ravasz Ábel) szerint, körülbelül 400 ezerre tehető a romák száma.

4 A népszámlálási nyomtatvány megkülönbözteti az anyanyelvet és a nemzetiséget, ami sok esetben eltérő az adatok szerint.

5 Štatistický úrad Slovenskej republiky (ŠÚ SR).

6 Ladányi 2005:199.

7 Štatistický úrad Slovenskej republiky (ŠÚ SR).

8 Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 1991. Bratislava: ŠÚ SR, 1991.

9 Majtényi – Vizi 2005:183.

szerint 105.738 lakos vallotta magát roma nemzetiségűnek, ami a lakosság 2%-át teszi ki. Az összeírás szerint a roma a harmadik legnépesebb populáció Szlovákiában a szlovák és a magyar után, több mint az itt élő cseh nemzetiség. Roma anyanyelvűnek 122.518 lakos vallotta magát, ami az összlakosság 2,3%-át teszi ki.¹⁰ Ezek a számok nem tükrözik a valóságot. Ebből következik a kérdés, hogy kit tekinthetünk romának?¹¹

1971-ben a romák politikai képviselői egységesíteni szerették volna elnevezésüket Európában, s megalapították a Romák Világszövetségét (World Roma Union), mely szervezet nevét 1977-ben módosították International Roma Union-ra.¹² Sok esetben e szervezet képviselői elhatárolódtak a cigány elnevezéstől, melynek több nyelven is pejoratív értelme van. A szlovák nyelvben még hangsúlyosabban érződik ez a negativizmus, mint a magyar nyelvben a cigány szó nál.¹³ A magyar terminológia szerint például Kemény István azt tekintette cigánynak, akit a környezete cigánynak tartott. Ladányi–Szelényi szerzőpáros szerint viszont cigány az, aki magát is annak tartja, vagyis a hangsúlyt az önbevallásra helyezte.¹⁴

A romák olyan népesség, melynek saját anyaországja nincsen, történelmét és lelki kultúráját is szájhagyomány útján örökíti át és életmódja teljesen eltérő jegyeket tükröz az európai átlagtól. Többé-kevésbé közös kulturális elemekkel rendelkező, többségében alacsony társadalmi státusszal bíró csoportként határozták meg őket, amelyet közös társadalmi el nem fogadottság és a többségi társadalom perifériáján tengődve, halmozottan hátrányos helyzet, alacsony iskolázottsági szint és munkanélküliség jellemez.¹⁵ Szlovákiában 1989 előtt a cigányoknak nem volt módjuk magukat roma nemzetiségűeknek vallani. A népszámlálási nyomtatványokon nem volt feltüntetve a roma, mint nemzetiség, de

10 Matlovičová – Matlovič – Mušinka – Židová 2012:77-104.

11 Mindvégig szinonimaként kezelem a cigány és a roma szavakat.

12 Šuvada, i.m. 9.

13 Ha valaki hazudik, nem mond igazat, azt a kifejezést használják rá, hogy „cigányol” (cigáni). „Olyan vagy, mint egy cigány” kifejezésnek még a mai napig negatív jelentése van; lopsz, csalsz, hazudsz.

14 Bindorffer 2013:341.

15 Bindorffer i.m. 342.

a népszámlálási biztos a nyomtatványra egy külön jellel feltüntette, hogy cigányszármazású polgárról van szó.¹⁶ A népszámlálási biztos maga döntött arról, hogy az állampolgár tagja a roma etnikumnak vagy nem, s ezt a saját megítélése szerint cselekedte. Az állam ez adatok alapján állapította meg a roma állampolgárok számát. A legfontosabb tény az volt: annak eldöntésében, hogy ki roma és ki nem, egy másik személy határozott, aki többségében a frekventált társadalmi réteg tagja volt. Érdekessége a dolognak, hogy ezekben a szocialista időkben, a Szovjetunióban és néhány más a szocialista blokkhoz tartozó államban is a népszámlálási nyomtatványokon fel volt tüntetve a roma nemzetiség, s így a lakosok saját maguk dönthették el, hogy minek vallják magukat.¹⁷ A rendszerváltás után az egyes nemzeti jogrendszerek maguk dönthettek arról, hogy megadják az identitás-választás szabadságát és biztosítják a kisebbségi különjogokat. Így elméletben a romák számára is adott volt a lehetőség a kisebbségi különjogok választása és az asszimiláció között. Az egyéneket nyilván befolyásolta, hogy az adott állam melyik megoldást preferálta. Európában a nemzetközi dokumentumok alkotói a kisebbségi külön jogok mellett álltak ki, ezzel erősítve a roma nemzet koncepcióját. Az Európa Unió az államoknak azt javasolta, hogy a romákra alkalmazza a kisebbségvédelem három normatív jellegű nemzetközi dokumentumát: a Polgári Politikai Jogok Nemzetközi Egyességokmányát, a Keretegyezményt a Nemzeti Kisebbségek Védelméről, a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartáját.¹⁸ Az Európai Bizottság a roma kérdéssel kapcsolatos jelentésekben a kisebbségi jogokról szóló külön fejezetben foglalkozik és nem a polgári vagy politikai jogok keretében vagy gazdasági, szociális, kulturális jogok keretében.¹⁹ A jelenlegi időkben a személyi

adatvédelem törvénye értelmében az érvényes jogszabály nem engedi meg, hogy a roma lakosságról az ő beleegyezésük nélkül statisztikát vezessenek. Szlovákiában napjainkban senkinek nem lehet a tudta nélkül egy bizonyos etnikai identitást tulajdonítani. Tehát a statisztikai hivatal csak azokat a romákat rögzíti romákként, akik magukat is a népszámláláskor roma nemzetiségűnek vallották.²⁰ Néhány szakember szerint ez a hozzáállás nem helyes, mert így a roma nemzetiségűek számáról valótlan adatok születnek és a problémáik megoldásánál ez hátrányt okoz.²¹ Jelenleg az Európai Unió törvényei szerint az etnikai adatok gyűjtése megengedett, amíg azok célja legitim, világos és biztosítva van az egyének adatainak védelme, de személyeket nem lehet etnikumokhoz kötni. Éppen ezért Szlovákiában a nemzetiségi hovatartozás meghatározása mindenkinek szabad és egyéni joga, mindenféle megkötés nélkül. Az 1991-es,²² 2001-es²³ és 2011-es²⁴ népszámlálásokról a romák maguk dönthettek a hovatartozásukról, jelölhették magukat roma nemzetiségűnek, de ezzel a joggal kevesen éltek. A roma etnikumnak csak a 25%-a vallotta magát romának, a többségük szlováknak vagy magyarnak. Ennek több oka van, többek közt az alacsony identitásérzet, az érdektelenség, a másik oldalon viszont a diszkriminációtól való félelem.²⁵ A legerősebb tényező azonban a múltbéli rezsimben gyökeredzik. Az előző rendszerben roma, mint nemzetiség és etnikum nem létezett, erőszakosan asszimilálták őket és ennek az asszimilációnak az egyik része volt, hogy arra nevelték az embereket, tagadják roma származásukat.²⁶ Ennek hatása mindmáig tart. Éppen ezért, hogy valamennyire valóságosabb képet kaphassanak a romák létszámáról Szlovákiában, kidolgozták az ún. *Atlas*-t,²⁷ amely feltérképezi a

16 Šuvada 2015:9-16. Továbbá Simon Zoltán 2003 *Romák a politikai világban*. In Majtényi Balázs *Merre visz az út? A romák politikai és emberi jogai a változó világban*. Lucidus, Budapest, 107-112.

17 Šuvada, 2015:10.

18 Majtényi – Vizi 2005:9-15.

19 A helyzet érdekessége, hogy több nyugat-európai állam (köztük Franciaország és Görögország) a kisebbségek létezését is tagadja, így amikor a nemzetközi szervezetek a roma kérdéssel foglalkoznak, mindig Kelet–Közép-Európára gondolnak. A Nemzetek Szövetségénél is a kisebbségvédelmi rendelkezések kizárólag Kelet–Közép-Európára korlátozódnak, ugyanúgy jelenleg a Nemzeti Kisebbségek Főbiztosa is kizárólag ezzel a térséggel foglalkozik. Majtényi – Vizi 2005:9-11.

20 Šuvada, 2015:11-12.

21 Ezen a véleményen van Lajčáková és Hojsík is

22 Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 1991. ŠÚ SR, Bratislava.

23 Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 1991. ŠÚ SR, Bratislava, 2001.

24 Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 1991. ŠÚ SR, Bratislava, 2011.

25 Személyes tapasztalat, hogy sok esetben az attól való félelem miatt nem vallották be roma származásukat, mert attól tartottak, hogy kevesebb segílyt kapnak, vagy nem fizetik ki időben.

26 Šuvada 2015:15.

27 Atlas rómskych komunít na Slovensku, 2005, 2013.

roma közösségeket az ország területén.²⁸ Ezek az *Atlas*-ok a legrealisabb képet mutatják a városokban és a községekben élő romák számáról, mivel ezek készítésénél az alkotók együtt dolgoztak a helyi szociális munkásokkal, akik jól ismerték az adott településeken a helyi roma közösségeket. Egyes statisztikai mérők összeírásánál felhasználták a lokális terepkutatást végző munkások statisztikai adatait is, amelyek nem hivatalosak és a Roma Press Agency (RPA)²⁹ mutatóit, amelyek becslésen alapszanak. A roma közösségek szociális feltérképezésénél a 2004-ben konkretizált definíciót alkalmazták, amelynél meghatározták, hogy roma közösségnek számít az embereknek az a csoportja, amelyet a többség szubjektíven romának definiál az antropológiai jegyek, kulturális jellegzetességek, életmód, életstílus, az életterük szerint – ez a szubjektív megítélés negatív és pozitív értelemben is érvényes. Ugyanúgy romának minősül, aki saját magát romának vallja és a szélesebb környezete is romának tartja. E definíciók szerint állították össze az *Atlas*-t. Az ország területén a romák három fő csoportja él: romungrók, oláh cigányok és kis létszámban szintók.³⁰

Szlovákia területén a legrégebben letelepedett romák, a romungrók vannak többségben, ők alkotják a szlovákiai romák 90%-át. Az oláh cigányok, akik a 19. században a Balkánon keresztül érkeztek a mai Szlovákia területére, alkotnak 8-9%-ot, és a maradékot az elenyésző számban létező szintók teszik ki. A romungrók létszáma nyugatról keletre és északról délre növekszik az országban, a legnagyobb létszámban Kelet-Szlovákiában élnek. Oláh cigányok Kelet-Szlovákiában csak elvétve léteznek, a nagyobb közösségek Rimaszombatban (Rimavska Sobota) és környékén, Feleden (Jesenske), Füleken (Filakovo), Losoncon (Lučenec), Nagyszombatban (Trnava), Nyitrán (Nitra), Szencen (Senec), Párkányban (Štúrovo), Pozsonyban (Bratislava), Léván (Levica) és Zselízen (Želiezovce) élnek. A szintók főleg a német nyelvterületen Mecenzéfen (Medzev), Iglón (Spišská Nová Ves) és Késmárkon (Kežmarok) léteznek.³¹ A roma közösségek régóta állandó részét képezik a szlovák városoknak, de az

egy városokban az integrációjuk foka és minősége változó. Szlovákiában körülbelül a romák fele volt képes valamilyen szinten a társadalmi változásra és alkalmazkodni a többségi társadalomhoz. Ezek a romák integráltan élnek a városokban a többségi lakosság között. A másik része a roma kisebbségnek viszont izoláltan a város egyes részein, vagy a szélén, vagy a városok mellett él. E közösségeket a szociális és etnikai izoláció jellemzi, amely egyes esetekben eltérő lehet. Ezek a roma közösségek ún. városi gettókat alakítottak ki, amelyek a város egészéhez véve kevésbé integráltak. E gettóban élő romák között jellemzően magas a munkanélküliség, a kulturális elzártság, a város hivatalos életéből való kizártság, az elmélyülő társadalmi izoláció, amely összefügg a többségi társadalom részéről való elutasítással. Ezeket a közösségeket a különböző mutatók szerint felosztották szegregáltra, szeparáltra, integrált-koncentráltra és integrált szóródottra.³²

Ez elnevezés szerint a *szegregált* romatelepülések önálló települési formákat alkotnak, amelyek egy bizonyos távolságra helyezkednek el a várostól. A *szeparált* elnevezésű települések a város szélén helyezkednek el, s a várostól természetes vagy művileg kialakított kerítéssel vannak elválasztva. Az *integrált* romatelepülések azok, amelyek közvetlenül a városban fekszenek, s feloszthatók *integrált-koncentráltra*, ahol a roma lakosság koncentráltan él egy térségben; és *integrált szétszórtra*, ahol a roma közösség szétszórva él a többségi közösségben. Jelenleg ez a négy fajta roma település-típus létezik az országban a szlovák szakterminológia szerint.³³ A kutatók a konkrét mutatókat is meghatározták az egyes csoportokra, így például szegregáltak azt a települést nyilvánították, amely a városon túl vagy annak a szélén volt, nem volt vízvezetéke és az illegális lakhelyek száma magasabb volt a 20%-nál. A szociológusok és több romakutató szerint is az adott település szegregáltságát vagy integráltságát nem térben kéne meghatározni, hanem a többség által a társadalomból való kirekesztettségük foka nagyságával. Ezt a jelenlegi terminológiát sokan negatívnak tartják és igyekeznek finomabb elnevezési módokat találni.

Jelenleg problémát okoz Szlovákiában a romák belső migrációja, ahol a helyi polgármesterek ezeket nem is hajlandók számon tartani. A migrációk néha csak szezonálisak, megélhetéshez köthetőek. Ezek az emberek nem jelentkeznek ideiglenes lakhelyre,

28 http://www.minv.sk/?atlas_2013 (2017.05.1)

29 <http://old.mecem.sk/rpa/?id=media&lang=english&show=12597> (2017.04. 30).

30 http://www.minv.sk/?atlas_2013 (2017.05.1).

31 http://www.minv.sk/?atlas_2013 (2017.05.1), valamint Jurová, Anna 2004 Rómovia na Slovensku. In Šutaj, Štefan *Národ a národnosti na Slovensku – Stav výskumu po roku 1989 a jeho perspektívy*. Universum, Prešov, 247-271.

32 Šuvada 2015:13.

33 Šuvada 2015:14-15.

ennek ellenére hosszú ideig az állandó lakhelyükön kívül élnek. A hivatalos szervek gyakran szemet hunynak efelett. Körülbelül 24.800 roma lakos él az állandó lakcímén kívül.³⁴

A 2003-as és 2004-es években Szlovákiában egy erős szociális reform vette kezdetét, ahol a kormány a szegények helyzetét egységesen próbálta megváltoztatni. Ezzel összefüggésben a szociális hátrányban lévők, a munkanélküliek, a segélyből élők helyzetén próbált úgy változtatni, hogy ők motiválva legyenek a munkavállalásra. Ezzel együtt járt a munkanélküli segély csökkentése is, ha az adott felkínált munkát nem fogadták el. Ez ideig megérte munkanélkülinek lenni, mivel a munkanélküli segély az átlag munkabértől alig volt alacsonyabb. A roma lakosság legnagyobb százaléka hosszú időn keresztül így munkanélküli volt, s a szociális segélyre hagyatkozott, ez főleg a kelet-szlovákiai városokat érintette, ahol a legmagasabb volt a roma lakosság száma. Lőcsén (Levoča), Tiszacseryőn (Čierna nad Tisou) és Töketerében (Trebíšov) a roma közösségek (400 fő) fellázadtak a kormány intézkedései ellen.³⁵ A szociális törvény módosítása magával hozta a kormány bukását. A kormány nem számolt a „rejtett” romák tömegével. Feltételezésük szerint a módosítást támogatóknak nagyobb létszámban kellett volna lenniük a bírálókkal szemben. 2000–2004-ig új lakások átadására került sor, ott ahol a roma közösség tömegekben élt (több mint 1700 lakásról volt szó). Így ezeket a romákat nem kellett erővel áttelepíteni, hanem maradhattak az addigi lakhelyükön. 2007-ben a kormány az egészségügyben elindított egy programot az elmaradott roma közösségek egészségügyi támogatásával a 2007–2008-as évre (*Program podpory zdravia znevýhodnej rómskej komunity na roky 2007 a 2008*). A programon belül több egészségügyi dolgozót kiképeztek terepmunkára, hogy a szegregált közösségekben előadásokat tartsanak a mentálhigiénéről. Több városban működtek: Kassán (Košice), Eperjesen (Prešov), Poprádon (Poprad), Rimaszombatban (Rimavská Sobota), Rózsnyón (Rožňava), Iglón (Spišská Nová Ves), Bártfán (Bardejov), Besztercebányán (Banská Bystrica), Nagymihályban (Michalovce) és Ólublón (Stará Ľubovňa).³⁶

34 Matlovičová – Matlovič – Mušinka – Židová 2012:77.

35 Üzleteteket fosztogattak, erre a kormány a rendőrség mellett a hadsereget is bevetette.

36 Matlovičová – Matlovič – Mušinka – Židová 2012:78-104.

A nyilvános közigazgatási reformok befejezése után a helyi önkormányzatok és a regionális körzetek önrendelkezési jogát erősítették azért, hogy a városaikban vagy a régióikban hozzanak komplex intézkedéseket a roma kérdések megoldására. Sok önkormányzat megértette, hogy ha nem orvosolják a koncentráltan élő roma közösségek szociális problémáit, azok az egész városnak problémát foghatnak okozni. Több város önkormányzata konkrét stratégiát dolgozott ki a roma kérdések megoldására. E városok önkormányzata nem hagyta, hogy a problémák elburjánozzanak, hanem a saját stratégiájukon belül konkrét intézkedéseket hoztak a roma közösségek számára. A legfontosabb probléma szinte minden településen a lakhatás. A koncentráltan élő roma közösségek, ha városi lakásokban élnek, többségük nem fizeti a közös költséget és a szolgáltatásokat. Ha tömblakásról van szó, akkor azokat is hátrányos helyzetbe hozzák, akik fizetnek. A másik általános probléma az aluliskolázottság, s a magatartás-zavar. A koncentráltan élő romaközösségekben a gyerekek hátrányos helyzetbe kerülnek az iskolakezdés előtt, mivel a környezetük lehúzza őket, negatív hatással van rájuk. Meghatározó e gyerekek számára, hogy melyik nyelvet beszélik anyanyelvüként. Például Liptószentmiklóson (Liptovský Mikuláš) a város önkormányzata kidolgozott egy dokumentumot: *Komplex stratégia a roma közösség problémáinak megoldására Liptószentmiklóson* (Komplexná stratégia riešenia problémov rómskej komunity v Liptovskom Mikuláši). A stratégia keletkezésének legfontosabb oka a lakhatás megoldása. A szociális lakásokban a közös költséget a lakók nem fizették, a roma lakosságnak egyharmada viszont itt él. Ez körülbelül 1400–1500 családot jelent.³⁷ Varannóban (Vranov nad Topľou) például kollégiummal ellátott alapiskola működik a roma gyerekek számára. Ezzel is biztosítják, hogy a gyerekeket kiemeljék a környezetükből, amely negatívan hat rájuk. Igyekeznek a gyerekeket óvodákban elhelyezni, főleg az iskolakezdés előtti utolsó évre. Ezt a módszert több városban is alkalmazzák. Több város elindította az alábbi projektet: önkéntes munka a város számára, ahol a romák az itt ledolgozott munkáért nem kapnak bért, hanem ennek az értékében csökkentik az adósságukat a várossal szemben, ami a költségek nem-fizetéséből adódott (pl. közös költség). Jelentős az intézmények munkája is a koncentrált roma közösségeknél. Jó példa erre Bártfán (Bardejov) a Poštárka roma negyedben Szalézi rend

37 <http://old.mecem.sk/rpa/?id=media&lang=english&show=12597> (2017. 04. 30)

által működtetett alapiskola és óvoda. Ezenkívül asztalos és lakatos műhelyt is fenntartanak az ifjúság számára. Néhány város a roma negyedekben roma házmestereket alkalmaz, akiknek feladata a közös helységeknek és a környék tisztaságának fenntartása. Egyes városokban, például Ólublón (Stará Lubovňa) a roma negyednek saját rendőrsége van, akik ismerik a helyi roma közösséget. Egyes városok koncentrált roma közösségeiben a város roma polgárorséget szervezett. Ezáltal ők felügyelik saját magukat. Egyes városokban a hivatalokban felvettek úgynevezett koordinátorokat, akik speciálisan a roma problémákkal foglalkoznak, és közvetítők a magisztrátus és a roma közösség között. Kassán, ahol a legnagyobb létszámú roma közösség él, a legfontosabb probléma szintén a lakhatás minősége. A Luník IX. lakótelepen a városi vezetőség kategorizálni próbálja a lakásokat, hogy azok a lakók, akik fizetnek, jobb lakásokban élhessenek. A város úgynevezett szociális lakásokat épít számukra, amelyek „alacsonyabb” minőségűek, ezeket 20%-ban a város finanszírozza és 80%-ban az állam. A többségi társadalom minimálbérből élő rétegében ez problémát generál.³⁸

A szlovákiai magyar ajkú romák felzárkóztatási stratégiáját a Romológiai Intézet³⁹ Dr. Ravasz József vezetésével dolgozta ki. Ez a munkaanyag négy szlovákiai régiót vizsgál: a bodrogközit, a gömörít, a nógrádit, valamint a csallóközit a kultúra, a munkahelyteremtés és a lakhatás szempontjából. Kiemelten foglalkozik a mélyszegénységben élők problémáival. Az egyik sikeres része programnak a „Többlepcsős szociális lakhatás” projekt, melynek lényege, hogy pontozásos alapon értékeli az egyes családokat, akik lecsúsztak és a nyomornegyedbe kerültek. Szociális munkások segítségével külön-külön személyre szabottan segítenek, hogy megtalálják annak módját, hogy az egész közössé-

38 Városok: Tapolyhanusfalva (Hanusovce nad Topľou), Eperjes (Prešov), Sztropkó (Stropkov), Breznóbánya (Brezno), Korompa (Krompachy), Szepisi (Moldava nad Bodvou), Igló (Spišská Nová Ves), Szobránc (Sobrance), Rozsnyó (Rožňava), Nagymihály (Michalovce), Lőcse (Levoča), Túrócszentmárton (Martin), Varannó (Vranov nad Topľou), Nyustya (Hnúšťa), Gúta (Kolárovo), Szepesváralja (Spišské Podhradie), Girált (Giraltovce), Töketeres (Trebíšov), Podolín (Podolínec), Nagysáros (Veľký Šariš) és még más városok. Lásd <http://old.mecem.sk/rpa/?id=media&lang=english&show=12597>. (2017. 04. 30.)

39 Romológiai Kutató és Módszertani Intézet 2004-től Dunaszerdahelyen (Dunajská Streda) működik.

get megismerjék, így a különböző szociálpatológiai jelenségeket kiküszöbölhessék (pl. droghasználat, prostitúció, stb.). Ha a felzárkózási folyamat sikeresen megindul a családonál, akkor visszaköltözhetnek a város bérlakásaiba.

Megállapítható, hogy a városok saját stratégiai elképzelések szerint próbálják megoldani a saját roma közösségük ügyeit. Kérdéses, hogy ez minden esetben segítségnyújtás-e vagy kényszerű asszimiláció. A bentlakásos iskolák (kollégiummal ellátott alap- és középiskolák) jó példák erre. Megfelelő odafigyeléssel ez lehet korrekt integrációs módszer, de válhat asszimiláló módszerré is, ha csak egyszerűen azért ragadják ki a gyerekeket a környezetükből, hogy átneveljék őket. Hasonló dolog az áttelepítés is, amikor a lakhatást akarják ilyen módon megoldani. Például Kassáról, a Luník IX.-ről kitelepítettek családokat Tornaljára (Tornaľa). A város háromnemzetiségű, de kétajkú volt (magyar, szlovák). A roma közösség addig is nagyszámú volt és többségük magyar ajkú, az áttelepítettek szlovák ajkú és roma nyelven beszélő romák voltak. A magyar ajkú roma közösségen belül eddig is volt széthúzás, s ez a problémát csak fokozta, a kisebbségeken belül is további feszültséget okozott. Így jogosan feltehető az alábbi kérdés: kinek a hasznára válik a lakosságcsere és ki fog profitálni belőle? A lakosság melyik szegmense fog erre ráfizetni? Együtt élni lehet konfliktusoktól mentesen is. Jó példa erre Rozsnyó, ahol a magyar nyelvű iskolában a roma gyerekek pozitív integrációja zajlik.

Felhasznált irodalom

Atlas rómských komunit na Slovensku, 2005, 2013.

<http://www.minv.sk/?atlas_2013> (2017. 05.1).

Bindorffer Györgyi 2013 *Identitás és közösségi intézmények: az informális politikai tér szerepe a roma identitás alakulásában*. In Fedinec Csilla – Illyés Zoltán – Simon Attila – Vizi Balázs *A közép-európai dicsérete és kritikája*. Kalligram, Pozsony, 340-365.

Dupcsik Csaba 2009 *A magyarországi cigányság története*. Osiris, Budapest.

Halász Iván 2003 *A romák jogi helyzete Szlovákiában és Csehországban*. In Majtényi Balázs *Merre visz az út: a romák politikai és emberi jogai a változó világban*. Lucidus, Budapest, 207-239.

- Jurová, Anna 2004 Rómóvia na Slovensku. In Šutaj, Štefan *Národ a národnosti na Slovensku – Stav výskumu po roku 1989 a jeho perspektívy*. Universum, Prešov, 247-271.
- Majtényi Balázs – Vizi Balázs 2005 *Európa kisebbsége: a roma kisebbség a nemzetközi dokumentumokban*. Gondolat, Budapest, 9-15.
- Matlovičová, Kvetoslava – Matlovič, René – Mušinka, Alexander – Židová, Anna 2012 Rómóvia na Slovensku: základné charakteristiky Rómskej populácie na Slovensku s dôrazom na priestorové aspekty ich diferenciácie. (angolul In Penczes, J. – Radics, Z. eds. *Roma population on the peripheries of the Visegrad countries. Spatial trends and social challenges*. Debrecen, 77-104).
- Ladányi János 2005 *Szociális és etnikai konfliktusok: tanulmányok a piactudományok átmenet időszakából: 1987–2005*. ÚMK, Budapest, 196-222.
- Majtényi Balázs 2003 Mit ér a nemzetközi szabályozás: a roma kisebbséget érintő nemzetközi és közösségi jogi szabályozás. In Majtényi Balázs *Merre visz az út? A romák politikai és emberi jogai a változó világban*. Lucidus, Budapest, 9-52.
- Majtényi Balázs – Vizi Balázs 2005 *Európa kisebbsége: a roma kisebbség a nemzetközi dokumentumokban*. Gondolat, Budapest.
- Ščítanie obyvateľov, domov a bytov 1991. Bratislava: ŠÚ SR, 1991.
- Ščítanie obyvateľov, domov a bytov 2001. Bratislava: ŠÚ SR, 2001.
- Ščítanie obyvateľov, domov a bytov 2011. Bratislava: ŠÚ SR, 2011.
- Simon Zoltán 2003 Romák a politikai világban. In Majtényi Balázs *Merre visz az út: a romák politikai és emberi jogai a változó világban*. Lucidus, Budapest, 101-132.
- Šuvada, Martin 2015 *Rómóvia v slovenských mestách*. Matica slovenská Politologický odbor, Bratislava.
- Tibori Timea 2007 Identitás lokális és globális szemszögből. In Tibori Timea *Zempléni átjáró: magyar-szlovák összehasonlító komplex képzési program a romák felzárkóztatásáért*. Budapest – MTA SZKI, Belvedere Meridionale, Szeged, 292-349.